

Sygn. akt I UK 444/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lipca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)
SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)
SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania D. A.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o rentę socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 lipca 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 17 lipca 2013 r.,

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. przyznaje adw. Ł. S. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) powiększoną o
kwotę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy
prawnej wykonywanej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 marca 2012 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. oddalił odwołanie D. A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 9 sierpnia 2011 r., którą to decyzją organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do renty socjalnej w oparciu o orzeczenie Komisji Lekarskiej z dnia 18 lipca 2011 r., nie stwierdzające u niej całkowitej niezdolności do pracy. Wydając powyższe rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji ustalił następujący stan faktyczny: D. A. urodziła się w dniu 24 stycznia 1988 r., uzyskała wykształcenie gimnazjalne specjalne, nie posiada zawodu, nigdy nie pracowała. W okresie od dnia 24 stycznia 2006 r. do dnia 28 lutego 2011 r. ubezpieczona pobierała rentę socjalną. W dniu 14 grudnia 2011 r. ubezpieczona złożyła wniosek o rentę socjalną. W dniu 6 czerwca 2011 r. wnioskodawczyni została zbadana przez Lekarza Orzecznika ZUS, który rozpoznał u badanej padaczkę z napadami częściowymi złożonymi, upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim i orzekł, że ubezpieczona nie jest całkowicie niezdolna do pracy zarobkowej. Od powyższego orzeczenia wnioskodawczyni złożyła sprzeciw do Komisji Lekarskiej ZUS. Rozpatrując wniesiony sprzeciw Komisja Lekarska w dniu 18 lipca 2011 r. zbadła wnioskodawczynię rozpoznając u niej padaczkę z napadami częściowo - złożonymi u osoby z upośledzeniem umysłowym i wydała orzeczenie o braku całkowitej niezdolności do pracy. W toku postępowania Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego neurologa oraz psychologa i psychiatry. Biegła neurolog zdiagnozowała u ubezpieczonej padaczkę z napadami częściowo złożonymi oraz napady rzekomo-padaczkowe oceniając, że z neurologicznego punktu widzenia stwierdzone objawy nie powodują całkowitej niezdolności do pracy zarobkowej. Biegły psycholog, po przeprowadzonym badaniu psychologicznym stwierdził, że u wnioskodawczyni ujawniło się obniżenie odporności na sytuacje stresowe z występowaniem stanów lękowych i znacznie nasiloną skłonność do zachowań introwertywnych. Nadto stwierdził u badanej występowanie zaburzeń w zakresie pamięci bezpośredniej słuchowej i uczenia się werbalnego oraz znacznych zaburzeń w zakresie pamięci bezpośredniej wzrokowej i procesu uwagi na podłożu uszkodzenia centralnego układu nerwowego, nie stwierdził natomiast występowania zaburzeń w zakresie percepcji wzrokowej i zdolności grafomotorycznych na podłożu zmian w centralnym układzie

nerwowym. Natomiast biegły psychiatra, po przeanalizowaniu dokumentacji medycznej, po przeprowadzonym bezpośrednim badaniu oraz po zapoznaniu się z wnioskami końcowymi opinii biegłego sądowego psychologa, zdiagnozował u skarżącej zaburzenia lękowo - hysteroidalne u osoby z obniżoną sprawnością intelektualną napadami padaczkowymi częściowo złożonymi i orzekł, że z punktu widzenia lekarza psychiatry D. A. jest aktualnie osobą częściowo niezdolną do pracy, tym samym podając, iż wnioskodawczym nie jest całkowicie niezdolna do pracy zarobkowej zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy, Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione, bowiem w jego ocenie całokształt materiału dowodowego zebranego w sprawie w szczególności załączone do akt sprawy akta rentowe ubezpieczonej i wydane w sprawie opinie biegłych sądowych: neurologa, psychologa, psychiatry, nie dały podstaw do uznania wnioskodawczym za osobę całkowicie niezdolną do pracy i przyznania jej rety socjalnej, o której mowa w art. 4 pkt I ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rentie socjalnej.

Powyższe orzeczenie zaskarżyła apelacją D. A., zarzucając nierozpoznanie istoty sprawy, o której mowa w art. 384 § 4 poprzez nie zbadanie podstawy materialnej oraz naruszeni art. 12 ustawy i emeryturach i retach FUS poprzez błędną jego wykładnię.

Wyrokiem z dnia 17 lipca 2013 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację. W ocenie Sądu Apelacyjnego przeprowadzona przez Sąd pierwszej instancji ocena materiału dowodowego była prawidłowa i nie przekroczyła granic wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzony w toku postępowania pierwszoinstancyjnego dowód z opinii biegłych Sąd Okręgowy ocenił poprzez dyrektywy art. 233 § 1 k.p.c. tj. z uwzględnieniem kryteriów jej zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłych, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Trafność oceny Sądu Okręgowego potwierdziło także przeprowadzone przez Sąd Apelacyjny uzupełniające postępowanie dowodowe. Ubezpieczona w apelacji zgłosiła wniosek o przeprowadzenie dowodu z wyników badań EEG z 20 lutego 2012 r. Sąd Apelacyjny dopuścił dowód z opinii biegłego psychiatry, który po

zapoznaniu się z całością dokumentacji lekarskiej oraz po osobistym zbadaniu ubezpieczonej uznał, że rozpoznane schorzenia z zakresu psychiatrii w postaci zaburzeń lękowych u osoby z obniżoną sprawnością intelektualną i padaczką nie powodują całkowitej niezdolności do pracy. W związku z tym w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji prawidłowo wyjaśnił sporną przesłankę niezdolności do pracy wnioskodawczynie kierując się wynikiem postępowania dowodowego w tym w szczególności opiniami biegłych. Mając powyższe na uwadze Sąd stwierdził, że wnioskodawczynie nie spełnia wszystkich przesłanek z art. 4 ustawy o rencie socjalnej, bowiem nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wnioskodawczynie zaskarżyła powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną. Jako podstawę skargi kasacyjnej wskazała naruszenie prawa materialnego: - art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej poprzez jego niezastosowanie i nieprzyznanie wnioskodawczynie renty socjalnej w sytuacji utraty przez nią całkowitej zdolności do wykonywania pracy zarobkowej; oraz art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez jego niezastosowanie na skutek wadliwego przyjęcia, że wnioskodawczynie nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy - w sytuacji gdy stan zdrowia wnioskodawczynie nie pozwala jej na podjęcie jakiegokolwiek pracy zarobkowej, w szczególności z uwagi na dużą częstotliwość napadów padaczkowych, uniemożliwiających ochronienie wnioskodawczynie przed ewentualnymi obrażeniami ciała, wskazującą na konieczność stałego korzystania z pomocy ze strony osób trzecich. Ponadto w skardze kasacyjnej została wskazana podstawa naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie: - art. 232 k.p.c. poprzez bezkrytyczne uznanie Sądów obu instancji, że opinie biegłych dostatecznie wyjaśniają sporne okoliczności - w tym stopień niezdolności do pracy - a w konsekwencji zaniechanie dopuszczenia z urzędu dowodów z opinii innych biegłych tej samej specjalności, ewentualnie opinii Instytutu. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania

kasacyjnego oraz zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga ubezpieczonego nie ma usprawiedliwionych podstaw. Oparcie skargi kasacyjnej na obu podstawach wymienionych w art. 398³ k.p.c. powoduje, że w pierwszej kolejności należy odnieść się do sformułowanego w niej zarzutu naruszenia przepisów postępowania i zbadać czy mogło ono mieć, jak twierdzi skarżąca, istotny wpływ na wynik sprawy. Wynikająca z treści art. 232 oraz art. 286 k.p.c. potrzeba żądania dodatkowej opinii wynika z okoliczności sprawy i podlega ocenie sądu orzekającego. Dlatego nie ma uzasadnienia wniosek o powołanie kolejnego biegłego (biegłych) w sytuacji, gdy złożona już opinia jest niekorzystna dla strony. Zgłaszając taki wniosek, strona winna wykazać błędy, sprzeczności lub inne wady w złożonych do akt sprawy opiniach biegłych, które dyskwalifikują te opinie, uzasadniając tym samym powołanie dodatkowych opinii. Sąd ma zatem obowiązek dopuszczenia takiego dowodu wówczas, gdy zachodzi tego potrzeba, w szczególności, gdy w sprawie zostały wydane sprzeczne opinie biegłych, przy czym nawet sprzeczność konkluzji opinii biegłych w zakresie zdolności do pracy wydanych w różnym czasie (np. w toczących się kolejno postępowaniach z udziałem tych samych stron) nie powoduje obowiązku sięgania przez sądy po instrumenty wymienione w art. 286 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 czerwca 2008 r., I UK 373/07, LEX nr 496398, z dnia 5 sierpnia 2008 r., I UK 20/08, LEX nr 500231, z dnia 5 maja 2009 r., I UK 1/09, LEX nr 515412, z dnia 1 września 2009 r., I PK 83/09, LEX nr 550988, czy też z dnia 16 września 2009 r., I UK 102/09, LEX nr 537027). Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. sąd wydając wyrok bierze pod rozwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. W obowiązującym stanie prawnym przepis ten nie wymaga, aby zamknięcie rozprawy następowało po uznaniu sprawy za dostatecznie wyjaśnioną do rozstrzygnięcia (poprzednie brzmienie tego przepisu wymagało takiej oceny). Nie oznacza to, że sąd nie powinien dążyć do wyjaśnienia sprawy. Jednakże omawiany przepis nie nakazuje osiągnięcia takiego rezultatu, a więc nie można przyjąć, aby Sąd drugiej

instancji z własnej inicjatywy powoływał nowe dowody niewskazane przez strony. W niniejszej sprawie pomimo braku takiego obowiązku Sąd drugiej instancji dopuścił dowód z opinii biegłego psychiatry, który po zapoznaniu się z całością dokumentacji lekarskiej oraz po osobistym zbadaniu ubezpieczonej uznał, że rozpoznane schorzenia z zakresu psychiatrii w postaci zaburzeń lękowych u osoby z obniżoną sprawnością intelektualną i padaczką nie powodują całkowitej niezdolności do pracy.

Nie można również stwierdzić, aby Sąd drugiej instancji naruszył przepis art. 232 k.p.c. Przepis ten ustanawia zasadę, że to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Wyjątkiem jest możliwość, a nie powinność, dopuszczenia przez sąd dowodu niewskazanego przez stronę. W wyroku z dnia 24 października 1996 r., III CKN 6/96 (OSNC 1997 z. 3, poz. 29) Sąd Najwyższy słusznie podkreślił, że obowiązek wskazania dowodów, potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy, obciąża strony. Sąd został wyposażony w uprawnienie (a nie obowiązek) dopuszczenia dalszych dowodów jeszcze niewskazanych przez żadną ze stron, kierując się przy tym własną oceną, czy zebrany w sprawie materiał jest - czy też nie jest - dostateczny do jej rozstrzygnięcia (art. 316 § 1 *in principio* k.p.c.). Podnieść przy tym należy, że w rozpatrywanej sprawie Sąd pierwszej instancji w zakresie postępowania dowodowego (opinii biegłych lekarzy sądowych z zakresu: psychiatrii, neurologii oraz psychologii) uwzględnił wszystkie wnioski pełnomocników ubezpieczonego. Jeżeli nie doszło do naruszenia prawa procesowego, w szczególności w zakresie ustalenia stanu faktycznego sprawy, to nie można też uznać, że doszło do naruszenia prawa materialnego - art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003 r. Nr 135, poz. 1268 ze zm.), poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. Oceniając wyrok Sądu drugiej instancji pod względem zgodności z prawem, Sąd Najwyższy miał na względzie wielokrotnie już powtarzane stanowisko, że sąd orzekający w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma obowiązku dopuszczania dowodów, zwłaszcza z opinii biegłych lekarzy tak długo, aż strona uzyska opinię odpowiadającą jej oczekiwaniom (wyroki: z dnia 19 marca 1997 r., II UKN 45/97 – OSNAPiUS 1998 r., Nr 1, poz. 24 z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 391/97 – OSNAPiUS 1998 nr 20,

poz. 612). Zatem uznać należało, że ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd drugiej instancji były wystarczające do prawidłowego rozstrzygnięcia tej sprawy. Ponadto uzasadnienie tego wyroku odpowiada wymaganiom art. 328 § 2 k.p.c. - wyjaśnia podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia. Przyjmując ustalone w orzecznictwie stanowisko, że nie jest naruszeniem art. 233 § 1 k.p.c. oparcie ustaleń na opinii biegłych lekarzy, jeżeli opinie te są jednoznaczne i nie wymagają uzupełnienia ani dalszego wyjaśnienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2001 r., II UKN 497/00), Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.